

УДК: 338.432.5

Шворак Анатолій,
доктор економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра аналітичної економіки та природокористування,
м. Луцьк; [ORCID ID: 0000-0003-2077-5308](https://orcid.org/0000-0003-2077-5308)
e-mail: ams95@ukr.net

Кулинич Мирослава,
кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра обліку і оподаткування,
м. Луцьк [ORCID ID: 0000-0001-9024-2924](https://orcid.org/0000-0001-9024-2924)
e-mail: kulmiros@gmail.com

Філюк Дмитро,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
аспірант кафедри міжнародної економіки,
м. Луцьк; [ORCID ID 0000-0002-2678-3424](https://orcid.org/0000-0002-2678-3424)
e-mail: 0666763009@ukr.net

<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-01-18-24>

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ЇХ РОЛЬ В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Анотація. У статті висвітлено проблеми та здійснена оцінка тенденцій сучасного етапу розвитку аграрного сектору економіки України. Встановлено, що дія нових соціально-економічних та геополітичних факторів спричинила появу цілої низки проблем розвитку галузі, серед яких необхідно зазначити: скорочення кількості малих (насамперед, фермерських) господарств та особистих селянських господарств, недостатній розвиток інфраструктури сільської місцевості, поліпшення соціального добробуту, збільшення надходжень до бюджетів громад.

Ключові слова: продовольча безпека, рілля, тваринництво, аграрна реформа, сільське господарство, фермерське господарство.

Шворак Анатолій,
доктор економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра аналітичної економіки та природокористування,
г. Луцьк

Кулинич Мирослава,
кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра учета и налогообложения,
г. Луцьк

Філюк Дмитрій,
аспірант,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра міжнародних економічних відносин.
г. Луцьк

ЗЕМЕЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ И ИХ РОЛЬ В РАЗВИТИИ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ

Аннотация: В статье рассматриваются проблемы и осуществлена оценка тенденций современного этапа развития аграрного сектора экономики Украины. Установлено, что действие новых социально-экономических и геополитических факторов обусловило появление целого ряда проблем развития отрасли, среди которых

необходимо отметить: сокращение количества малых (прежде всего фермерских) хозяйств и личных сельских хозяйств, недостаточное развитие инфраструктуры сельской местности, улучшение социального благосостояния, увеличение поступлений в бюджеты общин.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, пашня, животноводство, аграрная реформа, сельское хозяйство, фермерское хозяйство.

Shvorak Anatoliy,
Doctor of Economics, Professor,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Department of Analytical Economics and Nature Management,
Lutsk

Myroslava Kulynych,
Candidate of Economic Sciences, Docent,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Accounting and Taxer Department,
Lutsk

Filiuk Dmytro,
PhD student,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Department of International Economic Relations,
Lutsk

LAND RESOURCES AND THEIR ROLE IN THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Annotation: The article deals with the problems and gives the estimation of the tendencies of the modern stage of development the agrarian sector of Ukraine's economy. It is defined that action of new social-economic and geopolitical factors caused the appearance the whole number of problems of branch development. Among them are the reduction of quantity of small farms and private peasant farms, inadequate development of countryside infrastructure, improving social welfare, increase revenues to community budgets.

Key words: food security, arable lands, cattle –farming, agrarian reform, agriculture, farm.

Постановка проблеми: У сучасних умовах реалізації довгострокових планів розвитку держави, євроінтеграційних прагнень України, а також досягнення цілей розвитку все більшої актуальності набуває проблема розвитку сільських територій та малого і середнього агробізнесу як основи майбутньої економічної безпеки.

Метою статті є аналіз раціонального використання земельних ресурсів на основі яких формується збалансований соціально-економічний розвиток сільських територій. Нинішній етап розвитку сільського господарства України супроводжується загостренням низки соціально-економічних проблем в зв'язку з впровадженням ринку землі. Стратегічно визначене і ресурсно підкріплене державне регулювання розвитку малого та середнього агробізнесу має забезпечити розвиток інфраструктури сільської місцевості, зростання продуктивності праці аграріїв, поліпшення соціального добробуту, збільшення надходжень до бюджетів громад. У результаті чого має зрости рівень життя населення.

Виклад основного матеріалу. Матеріальний добробут громадян значною мірою залежать від успішної роботи аграрного сектора України. Успішне функціонування та розвиток підприємств аграрної сфери в значній мірі залежить від рівня їх ресурсного забезпечення. Вирішальна роль при цьому належить землі, яка є не лише природним ресурсом, а й матеріальною основою життєдіяльності суспільства. На основі використання земельних ресурсів формується продовольча, виробнича, експортна, природно-ресурсна та інфраструктурна складові збалансованого соціально-економічного розвитку країни. Земля традиційно є основним засобом сільськогосподарського виробництва й найціннішим багатством нашої держави [3].

Надмірна централізація владних повноважень, зарегульованість бізнес середовища та відсутність пріоритетної підтримки малих та середніх сільських господарств — головні проблеми відсутності єдиної цілісної аграрної політики. Це призвело до значних соціальних та економічних асиметрій у розвитку села. Україна, одна з небагатьох європейських країн, де сільське господарство є найбільшим сектором економіки, а в сільських територіях проживає понад 30% українського населення. Демографічна криза, яка шириться Україною, найбільше вразила сільські території. Сільське населення за 30 років зменшилось більш як на 3 млн. жителів (таблиця 1).

В умовах швидкої інтеграції українського ринку в світовий, особливо в європейський, виникає загроза швидкої переорієнтації вітчизняного споживача на імпортний продукт, що призведе до скорочення робочих місць. Офіційна статистика відображає цей процес не в повному масштабі: за даними Держстату, із 1990 по 2018 роки зникли з карти України 426 сільських населених пунктів. Однак справжня кількість «вимерлих» сіл набагато більша: 2014-го 369 безлюдних сіл просто не були зняті з державного обліку (Інститут демографії та соціальних досліджень НАНУ, 2017). На межі зникнення перебуває ще 4684 села, де станом на 2015 рік мешкало до 50 осіб у кожному.

Таблиця 1

Чисельність населення України

	Роки			
	1991	2001	2011	2020
Кількість населення, тис чол	51944,4	48923,2	45778,5	41732,8
В т ч сільське	16859,2	15971,5	14336,9	12832,2
%	32,45	32,64	31,31	30,74

*Джерело: розроблено автором за даними Держкомстату

Ключовою причиною такої кризи стала не готовність сільських жителів до самостійного господарювання/фермерства під власні ризики, фактична монополізація сільського господарства великими агрохолдингами і переорієнтація с/г виробництва на тотальне зернове виробництво.

Організація Об'єднаних Націй оголосила 2019-2028 роки Десятиліттям сімейних фермерських господарств і розробила загальний план дій, яким надає міжнародній спільноті докладні рекомендації з надання підтримки сімейним фермерським господарствам. Загальний план дій ООН, що передбачає заходи на всіх рівнях – від місцевого до глобального, сформований за 7 взаємопов'язаними напрямками роботи:

1. Розвиток сприятливого політичного середовища для зміцнення сімейних фермерських господарств
2. Підтримка молоді й забезпечення стійкості сімейних фермерських господарств з покоління в покоління
3. Сприяння досягненню гендерної рівності в сімейних фермерських господарствах
4. Зміцнення організацій сімейних фермерських господарств
5. Підвищення стійкості сімейних фермерських господарств до зовнішніх впливів
6. Зміцнення сімейних фермерських господарств для забезпечення стійкості продовольчих систем до змін клімату
7. Підтримка багатоплановості сімейних фермерських господарств для впровадження соціальних інновацій, що сприяють територіальному розвитку і збереженню довкілля та біорізноманітності.

ООН наголошує, що ведення сімейного фермерського господарства відкриває унікальну можливість для формування продовольчої безпеки, поліпшення засобів до існування, більш раціонального розпорядження природними ресурсами, охорони навколишнього середовища та досягнення сталого розвитку, особливо в сільських районах. Ініціатива покликана підкреслити роль сімейних ферм у формуванні продовольчого майбутнього планети і надати міжнародній спільноті дієві інструменти для розвитку сімейних фермерських господарств.

В той же час країни ЄС схвалили реформу сільськогосподарської політики. Міністри сільського господарства Євросоюзу погодилися виділити частину величезного бюджету, спрямованого на сільськогосподарську політику, на програми для захисту довкілля в розмірі 1,1 трильйона євро на

2021-2027 роки. Ці кошти будуть розділені між прямими виплатами фермерам та іншою підтримкою для розвитку сільських районів. Міністри погодилися, що 20% виплат фермерам буде призначено для "зелених схем", таких як органічне землеробство або агролісоводство - спільне вирощування дерев і сільськогосподарських культур на одній площі. Фермери не зможуть отримати доступ до коштів для інших цілей. Такий підхід почне діяти з 2023 року і міністри погодили дворічний пілотний етап для зелених схем. Це означає, що вони стануть обов'язковими з 2025 року. Деякі країни висловили побоювання, що прив'язка грошових коштів до екологічних цілей означатиме, що гроші залишаться невитраченими. Сільськогосподарські угіддя становлять 40% всіх земель ЄС, і сільське господарство має великий вплив на природне середовище в Європі. Агентство з питань довкілля ЄС заявило в понеділок, що сільське господарство є найбільш частою загрозою для природи в Європі на тлі інтенсивних методів ведення сільського господарства, включаючи пестициди і іригацію. Екологи заявляють, що 20-відсоткова частка для зелених схем є занадто малою. Переговори щодо сільськогосподарської політики не закінчуються угодою в середу. Країни ЄС повинні тепер укласти угоду з Європейським парламентом та Європейською комісією. Європарламент розгляне це питання на цьому тижні.

Державна політика щодо стимулювання розвитку дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва в Україні повинна ґрунтуватися насамперед на вирішенні питання подальшого функціонування господарств населення. Важливу роль у цьому має відігравати визнання сімейного типу господарювання (передусім у вигляді фермерського господарства) невід'ємною складовою перспективної моделі вітчизняного аграрного сектору.

20 Країн світу за кількістю ріллі

Таблиця 2

№ в рейтингу	Країна	Рілля, млн. га	Частка в світі, %	Розорюваність, %	Населення, млн. чол	Припадає на 1 особу, га
1	Індія	179,8	9,6	60,45	1,366,418	0,1315
2	США	167,756	8,95	18,34	329,065	0,5097
3	Китай	165,228	8,82	17,71	1,433,784	0,1152
4	Росія	155,799	8,31	9,54	145,872	1,068
5	Бразилія	63,994	3,41	7,57	211,05	0,3032
6	Україна	43,375	2,31	74,82	43,994	0,9859
7	Канада	42,98	2,29	4,7	37,411	1,1488
8	Аргентина	38,383	2,04	14,01	44,781	0,8571
9	Індонезія	37,441	1,99	20,68	270,626	0,1383
10	Нігерія	35,655	1,90	39,16	200,964	0,1774
11	Австралія	35,105	1,87	4,57	25,203	1,3929
12	Мексика	34,516	1,84	17,76	126,576	0,2705
13	Турція	34,314	1,83	44,62	83,43	0,412
14	Іран	33,063	1,76	20,31	82,914	0,3987
15	Франція	31,795	1,70	58,02	65,13	0,4881
16	Іспанія	31,786	1,70	63,73	46,737	0,6891
17	Казахстан	25,885	1,39	9,59	18,551	1,3953
18	Таїланд	25,756	1,38	50,35	69,626	0,3699
19	Ефіопія	25,702	1,37	25,71	112,079	0,2293
20	Судан	22,74	1,21	12,06	42,813	0,5311

*Джерело: за даними Держкомстату

Не отримавши чітких законодавчих рамок, сімейне фермерство та місцеве підприємництво в Україні не сформувало потрібних інструментів для гри на «ринку». Так, система початкової та поточної освіти й доступу до знань залишились у стані забезпечення колгоспів (радгоспів), майже відсутні організації виробників (аграрні палати, професійні та галузеві солідарно-відповідальні союзи), інститути спільного розвитку ринку продукції (кооперативи, кредитні спілки, інші ринково-орієнтовані групи та організації малих виробників) не розвинулись [2].

Свот-аналіз

Таблиця 3

<p>СИЛЬНІ СТОРОНИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наявність трудових ресурсів - сприятливі агрокліматичні умови та <i>географічне розташування</i>. - наявність природних ресурсів - використання великими агрохолдингами новітніх технологій. <i>експортна орієнтація</i> продукції рослинництва, налагоджена експортна інфраструктура та партнери. - розвинена система транспортної інфраструктури доступ до незамерзаючих портів протягом цілого року. <i>сприятливі умови для розвитку тваринництва і харчової промисловості</i> враховуючи наявність власної сировини та дешевої робочої сили. 	<p>СЛАБКІ СТОРОНИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - корупція, високе регуляторне та адміністративне навантаження. -- обмежений та незбалансований розподіл бюджетної підтримки, <i>відсутність доступного кредитування, для малих сільськогосподарських виробників</i>, високі процентні ставки. - експорт сировини, низька частка продукції з високою доданою вартістю, дорога логістика і високі транзакційні витрати. - низька продуктивність у сільському господарстві та промисловій переробці сільгосппродукції. - національні стандарти безпечності та якості харчових продуктів не відповідають міжнародним вимогам. - нераціональне використання природних ресурсів; - непередбачувана аграрна політика держави, відсутність довгострокової стратегії та рівних умов для всіх виробників; - чутливість до несприятливих погодних і ринкових умов та політичних подій; - переважаючі консервативні настрої у аграріїв, психологічні бар'єри щодо кооперації; - недостатня ефективність роботи аграрної науки та системи освіти в сфері досліджень і розробок, навичок використання сучасних технологій і практик, нерозвинутий інститут дорадництва. - <i>низька якість життя в сільській місцевості через низькі доходи та відсутність перспектив для мешканців сільських територій.</i>
<p>МОЖЛИВОСТІ</p> <ul style="list-style-type: none"> - зростання населення планети веде до збільшення попиту на сільськогосподарську продукцію ; - виробництво сільськогосподарської продукції з більшою доданою вартістю, зокрема продуктами переробки, продуктами вищої якості та ціни. - значні можливості для підвищення продуктивності праці та кооперації. - зафіксовано високу рентабельність в деяких сільськогосподарських секторах, незважаючи на нинішнє несприятливе бізнес середовище. - Угода про асоціацію між Україною та ЄС дає можливість доступу до зовнішніх ринків ЄС - реформа освіти, наявних наукових досліджень та дорадництва призводить до підвищення рівня виробництва. - <i>привабливість фермерства як професії</i>, оскільки це стає більш прибутковим. 	<p>ЗАГРОЗИ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>нездатність деяких фермерів адаптуватися до вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС</i>, зокрема щодо гігієни, санітарії та фітосанітарії. - не вистачає інвестицій в аграрну інфраструктуру та модернізацію, несприятливі умови для розвитку неаграрної господарської діяльності; - <i>висока конкуренція на зовнішніх ринках:</i> - <i>погіршення стану сільськогосподарських угідь в зв'язку з порушенням структури посівних площ</i> що призводить до їх деградації; - старіння сільського населення та депопуляція сільської місцевості; - протидія реформам зацікавлених сторін; - <i>політична та економічна нестабільність</i> - високі ціни на енергоносії.

*Джерело: розроблено автором

Враховуючи те, що Україна займає 6 місце в світі по кількості ріллі та 4 місце по кількості ріллі що припадає на 1 особу (табл. 2), необхідно використати різний досвід країн щодо своїх сільських територій і спробувати, уже на основі нових трендів, запропонувати сільським територіям нове дихання. Тим паче, що українська децентралізація створює для цього додаткові можливості.

Проаналізувавши дані таблиці 1 і 2 ми бачимо, що Україна займає провідне місце у світі по кількості ріллі і ріллі що припадає на 1 особу та має достатню кількість трудових ресурсів в сільській місцевості. Враховуючи приведені дані можна зробити свот-аналіз стану аграрної галузі (таблиця 3).

Не зважаючи на той факт, що с/г виробництво складає понад 10% ВВП держави, Україна не може досі самостійно забезпечити власне населення широким асортиментом сільськогосподарської продукції, зокрема м'яса, молока та молокопродуктів, ягід, риби, різних овочів та фруктів. Для того щоб стимулювати розвиток цих галузей слід передбачити відповідні кошти на їх розвиток, ввівши певні платежі на тону експортованої сировинної продукції рослинництва.

Зупинення деградації та розвиток сільських територій є нагальним завданням для держави та територіальних громад. Тут варто зрозуміти, що старі інструменти, на які часто досі сподіваються і управлінці, і селяни, уже не зможуть покращити ситуацію. Потрібно розробити схеми просторового планування територіальних громад. Дані проекти будуть суттєво відрізнятися оди від одного. Для того щоб підготувати такі схеми слід вивчити досвід зарубіжних країн та розробити їх на концепціях сталого розвитку, екосистем, інклюзивності та збереженні довкілля. Зростання продуктивності с/г земель в галузі рослинництва на основі нових технологій інтенсивного землеробства веде, з одного боку, до зростання доходів, а з іншого – до деградації екосистем та депопуляції населення з сільських територій та зменшує відсоток екологічно чистої продукції на ринку.

Враховуючи те, що структура виробництва сільськогосподарської продукції України характеризується великою часткою виробництва домогосподарствами та фермерськими господарствами, особливо в трудомістких сегментах сільськогосподарського виробництва необхідно розвивати кооперацію, адже кооперативний сектор має кращий доступ до ринкових ресурсів, каналів збуту, підтримки, а також вплив на аграрну політику в країні. За таких обставин, для того щоб забезпечити конкурентоспроможність, малі сільськогосподарські виробники (домогосподарства та фермерські господарства) потребують підвищення своєї ефективності та посилення ринкової ваги шляхом колективного виробництва, маркетингу, постачання та залучення фінансування. В країнах Євросоюзу цими питаннями ми займаються дорадчі служби. Дорадництво у сільському господарстві України знаходиться в зародковому стані. Державна підтримка дорадництва фактично відсутня, а фінансування цих послуг залишається вкрай недостатнім.

В Україні для прикладу дуже часто беруть за взірць реформи які проведені в Польщі. Але там в статті 23 Конституції Польщі сказано, що основою аграрного устрою країни є селянське господарство. Структура фермерських господарств по площі становить до 20 гектарів 92% і займають 52% сільськогосподарських угідь, від 20-100гектарів 7% відповідно угідь 27%, та більше 100гектарів – 1% угіддя яких становлять 22%. Розглянемо динамічні показники сільського господарства — експорту сільськогосподарської продукції та продуктів його переробки в розрахунку на 1 га ріллі (табл. 4). та динаміку ресурсних показників — поголів'я тварин і птиці в розрахунку на 1 га ріллі (табл. 5).

Порівняльна характеристика щільності поголів'я на 1га ріллі в Польщі та України, [1]

Таблиця 4

Рік	Припадає поголів'я на 1га ріллі, голів					
	Корів		Свиней		Птиці	
	Польща	Україна	Польща	Україна	Польща	Україна
1992	0,30	0,27	1,65	0,42	18,7	12,4
1995	0,26	0,26	1,60	0,30	21,5	6,3
2000	0,23	0,19	1,62	0,26	31,4	5,3
2005	0,24	0,15	1,86	0,18	47,5	12,3
2010	0,25	0,12	1,96	0,22	70,1	18,9
2015	0,22	0,09	2,00	0,26	99,1	23,3
2016	0,20	0,12	1,96	0,22	70,1	18,9

Проаналізувавши наведені дані, ми бачимо що значно менші за розміром господарства Польщі мають кращі економічні показники по експорту продукції сільського господарства на 1га ріллі та щільності поголів'я на 1 га. Для цього потрібні швидкі кроки з інтеграції малих виробників в

організований ринок і створення для них відповідних режимів пільгового оподаткування, пріоритетної підтримки.

Порівняльна характеристика ефективності використання 1га ріллі в Польщі та України [1]

Таблиця 5

Рік	Експорт продукції с/г на 1 га, ріллі, доларів		В.т.ч			
			М'ясо,молоко		Фрукти,овочі, зерно,олія	
	Польща	Україна	Польща	Україна	Польща	Україна
2000	170,8	52,9	38,0	12,5	53,3	17,0
2005	702,5	132,8	200,5	21,9	184,4	68,7
2010	1510,0	230,6	430,5	16,1	335,4	132,4
2013	2305,7	522,3	645,8	26,9	547,9	324,2
2015	2267,3	445,9	588,5	17,0	479,4	302,2
2016	2281,0	353,3	599,6	8,4	495,4	243,8

Вирішення питання зайнятості в сільській місцевості мають включати наступні заходи: формування нормативно-правової бази в сфері розміщення переробних підприємств сільськогосподарської продукції в сільській місцевості, створення потужної дорадчої служби, професійно-освітню підготовку кадрів яка підвищить якість робочої сили, що дозволить зберегти і створити нові робочі місця, сприятиме розвитку підприємництва та самостійної зайнятості населення.

Висновок: Кризові явища сільських територій, нерациональне використання земель сільськогосподарського призначення, спонукають до здійснення заходів державного регуляторного впливу, встановити граничні максимальні розміри земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що може набуватися у власність однією особою, згідно європейських практик, визначивши основою земельного та аграрного устрою України сімейні фермерські господарства, їхньої кооперації, як основу відновлення сільських територій. За можливого прийняття закону про множинне громадянство передбачити заборону набувати землі сільськогосподарського призначення особам з множинним громадянством. Розробити комплексну стратегію розвитку аграрного сектору де повинні мати місце принципи диференційованого застосування податкової, прямої бюджетної та регуляторної політики для кожного з типів господарювання на селі. При розміщенні об'єктів переробки сільськогосподарської продукції в сільській місцевості створити сприятливі умови для їх розвитку. Тому невідкладним завданням для уряду є перехід до реальної політики стимулювання багатокладного та сталого розвитку українського села.

Джерела та література

1. Калінчик М. Ціна землі, або як деякі експертні фантазії можуть «вбити фермерство» в Україні. Газета День №174.(2019)
2. Могильний О. М. Політиці зайнятості на селі-стратегічні рішення. *Світ : Інформаційно-аналітичний журнал* No18. 2009. С.11-15
3. Шворак А. М., Мельник К. П. Заходи і значення аудиту в нормативній оцінці земельних ресурсів України. *Фінансовий простір* 2020. №3(9) с. 209-220 DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215267](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215267)
4. Шворак Анатолій. Збалансований соціально-економічний розвиток сільських територій –основне завдання земельної реформи. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2021. № 1(21). <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-01-216-224>

References

1. Kalinchik M. Tsina zemli abo yak deyaki expertni fantazii mozhut "vbyty fermerstvo" v Ukraini. Gazeta Den №174 (2019). [in Ukrainian].
2. Mogylny O.M. Polititsi zaynatosti na seli – strategichni rishennya. *Agro Svit: Informatsiyno-analitichny zhurnal* No 18 2009 S. 11-15 [in Ukrainian].
3. Shvorak A.M., Melnyk K. P. Zahody I znachennya auditu v normatyvnyi otsyntsi zemelnyh resursiv Ukrainy. *Finansovyi prostir* 2020 No3(9) s.209-220 DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215267](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215267) [in Ukrainian].
4. Shvorak Anatolyi Zbalansovanyi sotsialno-economicchnyi rozvytok silskyh teritoriy – osnovne zavdannya zemelnoyi reformy *Economichnyi chasopys Shidnoyevropeyskogo natsionalnogo universitetu imeni Lesi Ukrainky*, 2021. № 1(21). (0,3 dr.ark.) <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-01-216-224>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.02.2022 р.